

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В БІБЛІОТЕКАХ ВНЗ

Ширенкова-Білійчук А. О.

Бібліотека

Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці)

Проаналізовано методи та особливості використання Інтернет-ресурсів у бібліотеках вищих навчальних закладах на прикладі Буковинського державного медичного університету. Узагальнено здобутки в інформаційно-аналітичній діяльності щодо створення та використання електронних інформаційних ресурсів на базі університету.

Ключові слова: Інтернет-ресурси, бібліотека БДМУ, ВНЗ, освіта, інформаційно-бібліотечне обслуговування.

Одним з головних завдань діяльності бібліотеки ВНЗ є забезпечення успішного інформаційного супроводу навчального процесу, підвищення інформаційної культури, формування творчої атмосфери та створення комфортних умов при ознайомленні з різноманітними інформаційними джерелами як у традиційній, так і електронній формах.

Вища освіта є фундаментом людського розвитку та прогресу і виступає гарантом індивідуального самовдосконалення, сприяє формуванню інтелектуального, інформаційного, духовного та виробничого потенціалу суспільства.

Сьогодні інформатизація освіти, охорони здоров'я, на основі впровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) і формування мережевої інфраструктури системи освіти, ставиться в ранг державної політики. Відповідно до Закону України №537-V «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 –

2015 роки», утверджується один з головних пріоритетів розвитку України – побудова інформаційного суспільства[8]. Наприкінці ХХ ст. під впливом інформатизації суспільства та в умовах євроінтеграції України національна вища освіта реформується згідно з основними положеннями Болонського процесу.

Для досягнення нової якості освіти, успішного її розвитку визначальним є рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування, максимальне забезпечення науковою, науково-методичною та навчальною літературою в тому числі і фахового медичного рівня, що досягається за допомогою світових електронних ресурсів в мережі Інтернет. Нові інформаційні технології, впровадженні в традиційні інформаційно-бібліотечні процеси, вплинули на забезпечення науки необхідною інформацією без обмежень у часі і просторі, покращивши якість обслуговування користувачів, відкрили шляхи для розвитку інноваційного мислення та інформаційної культури.

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, пріоритетом стає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві[4].

Розвиток науки відбувається досить швидкими темпами, і тому оптимально забезпечити наповнення фондів наукової бібліотеки відповідно до запитів професорсько-викладацького та студентського складу досить проблематично. Пошук раціональних рішень у будь-якій сфері вимагає збору та обробки величезних масивів інформації, її осмислення, аналізу й упорядкування, без яких неможлива серйозна наукова та практична лікувально-профілактична діяльність спеціалістів. У процесі здобуття знань та освіти все частіше використовуються нові технології, тому саме в студентські роки повинні прищеплюватися навички обробки запропонованої інформації, пошуку необхідних публікацій, щоб надалі медичні працівники будь-якого рангу могли працювати максимально продуктивно. Без сучасних комп'ютерних технологій та доступу до Інтернет-ресурсів це практично неможливо.

Звертаючись до електронних каталогів вітчизняних та закордонних бібліотек, можна отримати виключно відомості про видання в цілому: про книгу, періодичне видання, карти, мікрофільми тощо. Отримати інформацію про аналітичний опис матеріалу – статтю з періодичного видання чи збірника – досить проблематично. Значна частина читачів обмежена в доступі, а, отже, їхня науково-дослідна діяльність стає менш ефективною.

Аналогічно відбуваються зміни і в системі бібліотечного сервісу: розвиваються нові форми пошуку інформації, наповнення фондів набуває іншого вигляду, бібліотечна система стає більш доступною. Нові технології, зокрема Інтернет, стають все частіше запитуваними, це дає змогу не тільки ознайомитися із каталогами бібліотеки власного вузу, але й інших закладів[1].

Сучасні бібліотеки дедалі більше заглиблюються у роботу з цифровими ресурсами, модернізуючи роботу фондів, упроваджуючи сучасні соціоінформаційні технології, що потребує розвитку інноваційних форм співробітництва між вітчизняними бібліотеками та видавництвами. На часі сьогодні є реалізація спільних видавничо-бібліотечних проектів у сфері реклами творів друку, їх аналітико-синтетичного оформлення та довготермінового зберігання у друкованій та цифровій формах, експорту продукції вітчизняних видавництв на світові інформаційні ринки, використання комплексної інформатизації у бібліотечній діяльності. Крім того, варто зауважити на забезпеченні участі більшої кількості видавців у дискусії з питань корпоративної каталогізації і впровадження єдиних стандартів бібліографічних записів та класифікаційних форм, створюючи та об'єднуючи локальні, корпоративні та відомчі мережі. Паралельно підтримуючи мету Національної програми інформатизації [7], створюючи необхідні умови для забезпечення громадян та суспільства в цілому своєчасною, достовірною та повною інформацією, використовуючи інформаційні технології, з метою забезпечення інформаційної безпеки держави.

Книгозбірні завдяки глобальним комп'ютерним мережам мають змогу трансформуватися в «бібліотеки без стін» і втілювати у життя задуми бібліотекознавців. На сьогодні фактично склалося «дві» мережі Інтернет[2].

Одна – загальнодоступна та безкоштовна, використовується зазвичай для реклами та загальних довідок, що не носять комерційного характеру. Інша, в свою чергу, створена для фахівців. Саме у ній сконцентровано 90% усієї інформації, доступ до якої потребує відповідної реєстрації читача.

Використовуючи електронні інформаційні технології, бібліотеки всього світу активно вливаються в систему сучасних соціальних інформаційних комунікацій і починають освоювати їх, долучаючись до глобального інформаційного простору. Нині бібліотека стає складовою інфраструктури інформаційного суспільства, і починає поступово трансформувати свою діяльність у відповідності зі змінами та вимогами, набуваючи віртуального вигляду із можливістю дистанційного доступу.

Освоєння бібліотеками глобальної мережі передбачає два взаємопов'язаних напрями, що досить перспективно впливають на здобуття вищої освіти:

- використання інформації з віддалених зовнішніх ресурсів;
- забезпечення доступу до власних ресурсів для зовнішніх користувачів.

Підключення до мережі Інтернет означає появу віртуального довідково-бібліографічного апарату, який несе величезний потенціал. Тому досить важливим є правильність підходу щодо поєднання традиційних і електронних інформаційних ресурсів, на основі створення розподіленої системи зберігання універсальних бібліотечних ресурсів з інтегрованим довідково-бібліографічним апаратом, який орієнтований на розкриття видової різноманітності та галузевої багатоаспектності фондів бібліотеки.

Принципово новою формою впорядкування та збереження інформації є розміщення наукових матеріалів в мережі Інтернет у вигляді відкритих архівів на умовах відкритого доступу. Оцифрування фондів бібліотек, оперативне введення в суспільний обіг малодоступних матеріалів вкрай важливе для вирішення актуальних проблем суспільного розвитку.

Сьогодні наукові електронні журнали стають важливим джерелом інформації та здобуттям знань щодо світової медичної науки. Згідно Наказу Міністерства освіти та науки України, Національної академії наук України, ВАК України «Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання» від 30.09.2004р. за № 768/431/547 електронні журнали вважаються вагомою складовою існуючої системи наукових комунікацій і включені до затверджених ВАК України переліків наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт[5].

У 2012 році на базі університетського серверу БДМУ було створено Цифровий репозиторій «Інтелектуальні фонди БДМУ» із використанням програмного забезпечення DSpace. Представлені повнотекстові електронні документи науковців закладу дають можливість вільного доступу для ознайомлення інтернет-аудиторії з науковими статтями та працями, повними варіантами фахових журналів: «Буковинський медичний вісник», «Клінічна та експериментальна патологія», «Клінічна анатомія та оперативна хірургія», «Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина», «Актуальні питання суспільних наук та історії медицини», Всеукраїнський журнал студентів та молодих вчених «Хист».

І вже наприкінці 2012 року за результатами «RankingWebofWorldRepositories» серед ВМ(Ф)НЗ України наш вуз отримав І-ше місце і до сьогодні продовжує тримати позиції.

Зокрема, на базі БДМУ з'явилася змога отримувати та перевіряти свої знання в дистанційному форматі, шляхом реєстрації на сервері дистанційного навчання <http://moodle.bsmu.edu.ua>.

У січні 2014 року наш університет отримав 1-ше місце серед ВМ(Ф)НЗ за рейтингом Webometrics. В цьому ж році нагороджений золотою медаллю «Сучасні заклади освіти -2014» у номінації «Сучасні програми, інноваційні підходи та рішення для підвищення якості освіти». На міжнародній виставці «Освіта та кар'єра – 2015» вуз отримав почесне звання «Лідер вищої освіти України» за багаторічну інноваційну педагогічну діяльність з модернізації вищої освіти в Україні.

З 2000 року у бібліотеці Буковинського державного медичного університету було розпочато роботу над створенням автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи. Після вивчення ряду програм близького зарубіжжя, вибір було зупинено на «LiberMedia» (виробник Франція, адаптація і обслуговування ЗАО компанія «Liber», м. Москва). Формування електронного каталогу стало чи не найголовнішим завданням бібліотеки, що посприяло швидкому наповненню каталогу книгами, аналітико-синтетичним описом статей з періодичних видань, наукових збірників, наукових студентських робіт, кандидатських та докторських дисертацій, авторефератів. Сформований і постійно доповнюваний електронний каталог на сьогодні налічує більше 400 тисяч одиниць і користується популярністю серед читачів.

Вже три роки як бібліотека перейшла на АБІС «ІРБІС-64», саме ця система на сьогодні запущена та повноцінно працює у більш ніж 50 бібліотеках вищих навчальних закладів України. На сьогодні каталог продовжує стрімко наповнюватися. Електронний каталог налічує п'ять баз даних. З 2014 року бібліотека входить до корпорації медичних бібліотек України, що значно полегшує роботу по наповненню електронного каталогу аналітичними описами статей. Паралельно із цим співробітниками бібліотеки було опановано систематизацію журнальних статей за міжнародним рубрикаторм MESH.

Саме завдяки Інтернет-ресурсам виникає можливість пришвидшувати та поступово удосконалювати інформаційне обслуговування наших користувачів, що дало поштовх для створення нового більш сучасного вигляду бібліотеки. П'ять років тому було створено і запущено офіційний веб-сайт бібліотеки БДМУ <http://medlib.bsmu.edu.ua>, вхід на який можна здійснити з будь-якої пошукової системи. Оновлюючи інформацію на сайті, ми намагаємося не тільки повідомити наших користувачів про нові події та заходи, які плануються, а й прагнемо знайти зацікавлену аудиторію, яка орієнтована на стандарти

ерудованого та культурного суспільства. Щороку відвідуваність зростає більше 10000 відвідувань на рік.

Веб-сайт бібліотеки виступає в ролі візитної картки, надаючи інформацію про устанovu, до якої належить, історію створення та існування бібліотеки, яка розрекламована на даній сторінці, новини, віртуальні виставки тощо. Він визначає інформаційне наповнення, пертинентність, стабільність роботи, оперативність оновлення, інтуїтивність навігації, безоплатну доступність інформації та естетичну привабливість.

Нові можливості несуть й нові труднощі. Проблемою є малий досвід бібліотечних працівників в сфері новітніх технологій, відсутність професійного знання іноземної мови при пошуку специфічних суто медичних термінів (особливостями специфіки термінології, яка є досить складною), незначна грамотність у роботі з комп'ютерною технікою та роботи з Інтернет-ресурсами.

Наш заклад є інтернаціональним. Тому робота бібліотекарів у значній мірі спрямована на формування толерантного ставлення до інших культур і традицій, орієнтована на потреби іноземного студента. Все більший відсоток студентства в цілях отримання кращих знань і полегшення здобуття освіти схиляються до придбання комп'ютерної техніки з різними гаджетами для доступу до мережі Інтернет. Для зручності, у навчальних цілях на базі бібліотеки користувачам запропоновані комп'ютерні місця із доступом до мережі Інтернет та безкоштовна можливість підключення через відкритий доступ Wi-Fi.

У 2014 році в бібліотеці університету були відкриті додаткові комп'ютерні зали для відвідувачів, де в локальній мережі можна ознайомитися або скористатися в навчених цілях повнотекстовими виданнями фахівців вузу. Дана можливість відкрита і через Web-ІРБІС.

Нажаль, нині спостерігається скорочення фінансування для передплати літературних видань ближнього та дальнього зарубіжжя.

Бібліотекам пропонуються доступи до різноманітних міжнародних наукометричних баз даних, які є передплатними і володіють великою електронною бібліотекою повнотекстових електронних журналів, кількість яких постійно зростає.

Це дозволяє студентам та викладачам поглибити пошук та підвищити свій рівень знань з профільних дисциплін, а бібліотеці вийти на новий етап розвитку сучасної модернізованої бібліотечної системи.

Інформатизація бібліотечних процесів у вищих навчальних закладах на практиці – це нові можливості в обслуговуванні читачів і абонентів, розкриття та доступності фонду, збереження каталогів, вивільнення співробітників від рутинної роботи з підготовки картотек, видань, списків, замовлень, листів, звітної документації. А головне – можливості виходу в новітній інформаційний простір для задоволення потреб користувачів[3].

І одночасно розвиток інформаційно-комунікаційних технологій бібліотеки ВНЗ повинен поєднувати освоєння цифрового середовища альтернативних джерел інформації, створення та придбання електронних ресурсів, із паралельним доповненням своїх фондів друкованими виданнями. Таке поєднання є складовою частиною трансформації її діяльності у зв'язку з модернізацією вищої освіти в Україні у відповідності до вимог Болонської декларації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лемківський К. Бібліотека вищого навчального закладу – ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі/К.Лемківський // Вища шк. – 2008.-№5.-С.31-33
2. Радчук, І.І. Web-сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського // Звітна наукова конференція викладачів, аспірантів, співробітників та студентів РДГУ, 25-27 лютого 2008 року. Секція «Актуальні проблеми бібліотекознавства і бібліографії».- Рівне, 2008.-С.30-31
3. Слісаренко, Л.С. Розгортання інноваційних методів господарювання у період впровадження інформаційних технологій у Рівненській ОУНБ//Бібліотеки Рівненщини:інновації, досвід роботи:Зб.ст./Рівнен.держ.обл.б-ка.-Рівне,2008. – С.35-42
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні 2012-2021роки[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
5. «Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання» наказ Міністерства освіти та науки України, Національної академії наук України, ВАК України від 30.09.2004р. за № 768/431/547[Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1329-04>
6. «Про інноваційну діяльність»: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

7. «Про національну програму інформатизації»: Закон України від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon1.rada.gov.ua/lams/show/74/98-вр>
8. «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки»: Закон України від 9 січня 2007 року №537-V ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>